

Kıbtî Vergisinin Alınmasına İlişkin Kanun

Osmanlı İmparatorluğu'nda çingneler ile ilgili ilk hukuki düzenlemenin Fatih devrine ait olduğu sanılmaktadır. Fatih devrinden Tanzimat'a kadar beş-altı hukuki düzenleme ve kanun daha yapılmıştır. Bu düzenlemeler daha çok vergilerin toplanmasına ilişkin olmuş ve istikrarlı bir şekilde Tanzimat dönemine kadar gelmiştir. Tanzimat'tan önceki düzenlemelerin hepsinde çingneler müslim ve gayri müslim olarak sınıflandırılmış, vergilendirme biçimi de bu fark gözetilerek belirlenmiştir.. Tanzimatla birlikte ise bu farklılık ortadan kalkmış ve müslim ve gayrimüslim sınıflandırmasından vazgeçilmiştir. Hicri 1286 (MS 1870) tarihinde Düstur 1. Ter. C. II. sh. 34-38'de *Kıbtîyan Vergisinin Suret-i Tahsili Hakkında Nizamname* orijinal adıyla beş sayfa yer alan bu son düzenleme, karşılaştırma yapabilme amacıyla Osmanlıca kopyalarıyla beraber günümüz Türkçesinde sunulmaktadır. Osmanlıca kopyaları Türkçe metinden hemen sonra vermiştir.

SİNAN ŞANLIER

Kıbtıyan Vergisinin Suret-i Tahsili Hakkında Nizamname

BİRİNCİ BEND: Kıbtı topluluklarından alınmakta olan vergi hazine gelirlerinden sayılmakta ise de, toplanması sırasında bir takım yolsuzluk ve karışıklık meydana geldiğinden devletin mülkiye ve maliye işleri hakkında uygulamaya konan düzenlemeler ve yenilikler gereğince bu kanunda daha yararlı ve düzgün bir hale getirilmesi gerekmiş olduğundan devletin tebaasından olan kıbtilerden düzenli olarak alınan vergiler, kıbtılık haline has bir vergi olup, müslüman çingenelerden asker alınmıyor ise, gayri müslim kıptilerden bedel-i abker alınmasına gerek olmayacağına ve gayri müslim kıptilerden kasaba ve köylerde emlak, akar ve arazisi olanlar yeni düzenlenen kayıtlara göre emlak gelirlerinin vergisi ayrıca tahsil edilip buna dokunmayacağından sadece çingenelik hali için her erkek kişi için her seneye yönelik düzenlenmiş vergi alacağı sonraki bendde açıklanan sınıfa göre belirlenecek ve tahsil edilecektir.

İKİNCİ BEND: Vilayet dahilinde bulunan müslim ve gayri müslim kıbtilerin erkek nüfusu dört kategoriye ayrılarak vergileri ona göre düzenlenecek ve bu vergi, her sene Mart ayında tahsil olunmaya başlayacak ve Mart ayının sonunda ise vergi verme işi sona erecektir. Vergi ödemekle yükümlü kişiler vergilerin ödedikçe kendilerine, sınıflarına göre bir ödendi belgesi verilecektir.

ÜÇÜNCÜ BEND: Birinci sınıf diye kabul edilecek kategori, kasaba ve köylerde önemli sayılabilecek miktarda sermaye ve sanat sahibi olanlardır. İkinci ve üçüncü sınıf ise onların altında bulunan kategoridir. Dördüncü sınıf ise amele, işçi ve delikanlı olan kategoridir.

DÖRDÜNCÜ BEND: Bu yeni düzenlemenin gereği gibi ve bütünüyle uygulanabilmesi için, her şeyden önce, her bölgede bulunan müslim ve gayri müslim kıptilerin durumlarına göre, vilayet idare meclisi tarafından, sınıflarının belirlenmesi gerekir. Ayrıca sancak idare meclisleri tarafından her kasabanın nüfus sayısının belirlenmesi, durumlarının değerlendirilip bu değerlendirmeye göre nüfusun dört kategoriye ayrıl-

ması ve düzenlenecek vergi tahsil belgelerinin buna göre düzenlenmesi gerekeceğinden kazalarda bulunan kıbtî nüfusu, sonraki bendde açıklanacak kurala göre kayıt ve vilayet merkezinden belirlenecek orana göre nüfus dört kategoriye bölünecek ve kendilerine ücretsiz sınıf belgesi verilecektir.

BEŞİNCİ BEND: Kıbtîler genellikle bir kaza ya da köyde yerleşik olmayıp köyden köye ve dağdan dağa bir göç halinde olduklarından, topluca buldukları zaman kış mevsimi olması dolayısıyla, işen başında, bir defalık olmak üzere, Ekim ayının başından Aralık ayının sonuna kadar üç aylık bir süre içinde bütün kazalarda bulunan müslim ve gayri müslim kıbtîlerden, onbeş yaşında ve daha büyük olanlardan yetmiş yaşında bulunanlara kadarının kaydıyla üçüncü bendde açıklanan orana göre kazalardaki idare meclisleri ve topluluktan bir diğerinin ihbaryla sınıfların belirlenmesiyle beraber, gönderilen sınıf belgeleri her sınıfa özel olarak başka başka vergiler olduğundan ve koçanda yüzer aded belge bulunduğundan, kaydı yapılan kıbtî sınıftan ise, o sınıfın belgelerinden birisi örnek olarak doldurulup kaza tarafından mühürlenerek o kıbtîye ücretsiz olarak verilecektir. Bu belgeye verilecek numara ile belgenin sahibinin ismi ve sınıfı aynen koçana da yazılacaktır.

ALTINCI BEND: Kıbtî vergisinin sınıflarına göre kabul ve düzenlenen ödendi belgeleri, Mart ayından sonra her kişinin vergisinin tahsilinden sonra verileceğinden, önceki bendlerde yazılı usüle göre, her kazada bulunan kıbtîlerin nüfusu kaydedilecek ve nüfusları dört kategoriye ayrıldıktan sonra, koçanları kazalarda saklanarak birer mazbatalı ek defteri yapıp baş sancağa ve ardından, baş sancak olan kazanın kıbtî nüfusu da eklenerek Ocak ayının başında vilayete gönderilecektir.

YEDİNCİ BEND: Sancaklardan defterlerin gelmesinden sonra, her sancağın kıbtî nüfusu için dört kategoriye ayrılan sınıflar için ne kadar ödendi belgesi gönderilecek ise vilayet matbaalarında basılıp meclis mühürüyle mühürlenip Mart ayından önce sancaklara gönderilecektir. Kıbtîlerin bir yere bağlı durmadıkları düşünülecek olursa, her sancağa gönderilecek belgelerin, ilerisi de düşünülerek, belge sayısının yarısı kadar fazlası ilave edilip gönderilecektir.

SEKİZİNCİ BEND: Sancaklar ve kazalarda olan belgeler önceki bend-

de belirlenen kurala göre sınıflandırıldıktan sonra, daha önce deftere kaydedilmiş olan kıbtilerden herbirinin sınıfı, daha önce verilmiş olan sınıf belgelerinden anlaşılacağından ve bu verginin toplanması için tahsil işiyle uğraşan görevli ve yardımcılara, tahsilat işinden yüzde beş tahsilat ücreti ödeneceğinden dolayı, kazalar tarafından her kategori için yeterli sayıda hazırlanan borç belgeleri, önceden belirlenen ve sözüne güvenilir, kefilik olan memurlara teslim edilerek, kıbtilerden buldukları kişinin yanındaki belgelerin gösterilmesiyle hangi kategoriye ait olduğu belirlenecek ve vergi tahsil edilmesiyle kendisine bir adet ödendi belgesi verilecek ve gerekli yerlere kayıt düşülecek ve tahsilatını yaptığı kişinin yerini mühürleyecek. Bu belgeye verilecek sıra numarası, kıbtilerden alınacak eski belgelere ve eski belgelerdeki numaralar da yeni verilecek belgeye yazılıp eski belgenin hangi kazaya ait olduğu verilecek ödeme belgesinde gösterilecektir.

DOKUZUNCU BEND: Kıbtilerin kategorilerinin belirlenmesine yardımcı olacak sınıf belgeleri, önceki seneye has olup, bir sonraki sene, her kıbtinin, önceki senelerde vermiş olduğu vergi için beraberinde bulunacak ödeme belgesi kategorisini belirlemek için yeterli olacağından, birinci sene her kıbtinin beraberinde bulunan sınıf belgeleri ve ondan sonraki seneler de önceki senelerin vergi belgeleri esas alınarak ve yeni belge verildikçe eski belgeler geri alınacak, vergi toplamaya yetkili görevliler mal memurlarıyla hesap görülecek ve eğer sınıf ve borç belgelerinden herhangi birini sonraki bende yazılı altı ay içinde istemiyerek ya da vilayet dışındaki bir yerden gelmiş ise veya kayıt sırasında bulunamıyarak sonradan tesbit edilen kıbti olur ise tahsil memurları bu grubun sınıflarını kendi başlarına göre belirlemeyecek, kazaların idare meclisi tarafından karr verilecek ve vergisi ona göre belirlenip alınarak, ödeme belgesi verilecek.

ONUNCU BEND: Mart ayı başlangıcıyla üç ay süreyle düzenlenmiş vergilerini ödemeyen kıbtiler sancak merkezine çağrılarak, vilayetten seksenbir senesi Mart'ından sonra yapılan vergi hukukuna göre işlem göreceklerdir. Sene başlangıcından altıncı ayın sonuna kadar vergisini vermemiş olanların yanlarında ödeme belgeleri olmayacağından, bu grup bulunduğu ve görüldüğü yerlerde sınıf belgelerini gösterirler ise, sınıflarına has vergileri ve belgeleri gösteremeyenler ise vergi ödeme

döneminde kaçmış ya da buldukları yerleri terketmiş sayılacaklarından birinci sınıf vergi ödeme zorundadırlar, aksi halde hapis cezasına çarptırılacak ve kendi sınıflarının belgeleri verilecektir.

ONBİRİNCİ BEND: Vergi toplamakla görevli memurlar, kıbtelerde bulunan eski belgelere bakarak sınıflarını belirleyecek ve sonraki senelerde de eski seneye bakarak belge vererek vergisini toplayacağı yazılıysa da bunların içinden bir daha bulunamayan ya da bir başka yere göçmüş olanların belgeleri geçersiz kabul edileceğinden, isim, sınıf vb. kontrollerinin çok titiz yapılması gerekir. Sahibi çok açık ve net olmayan belgelere dayanarak hareket etmek doğru değildir. Bazı sanat sahiplerinin durumlarında değişiklik olmuş ise, ticaret hayatı kesintiye uğramış ise, bunların durumları kaza idare meclisi tarafından tesbit edilip vergilerinde indirim yapılabileceği gibi, durumunda değişiklik olup kazancında artış olanların sınıflarının tesbiti yine vilayet idare meclisi tarafından yapılacak ve vergi dilimi yükseltilecektir. Her koşulda fiziksel sakatlığı olup iş göremez durumda olanlar ve kıbti cemaatinin resmi mühürü ile muhtarlık yapanlar kıbti vergisi vermeyeceklerdir.

ONİKİNCİ BEND: Kıbti vergisi bugüne kadar mal varlıkları üzerinden alınan bir vergi iken, şimdi kaza ve sancaklarca aylık miktarlarının toplamı defterlere yazılacak, sene sonunda da toplamı yapılacak ve tahsil için görevlilere verilen yüzde beşlik ücret ayrıca gösterilecektir.

Bu kanunun uygulaması sırasında hile ve haksız davranışlarda bulunanlar hakkında ceza kanunu hükümlerince verilecek ceza bekletilmeden uygulanacaktır.

(قبطیان و برکوستک صورت محصلی)

(حقیقده نظامنامه در)

برنجی بند قبطی طائفه سندن آتقیده اولان و برکوستک قبطی مدن مرتب و مفتی و ارباعات خزینة جلایه دن ایسده صورت استحصائده برطاق بولسزلق و قاریشلق و قوعه کلکنده اولدیغندن سایه معالیوایه حضرت شاهانده ولایتک امور ملکیه و مالیه سی حقیقده اجرا قلنان تنظیمات و اصلاحات اقتضایجه بوماده تک دخی برقاعده قویه و مطرده تحته قونلی لازم کلش اولوب شویله که قبطی نامه اولان تبعه دولت علیه دن اخذی مقین بولان رسومات قبطیک حالتیه مخصوص برورکو اولوب مسلم قبطیلردن عسکر آلتدیغی کچی غیرمسلم قبطیلردن دخی بدل عسکری آلتیق اقتضا ایجه جکندن فقط مسلم و غیرمسلم قبطیلردن قصبه و قره بزرده املاک و عقار و اراضیه سی اولئرک تحریر جدید اصولی اوزره املاک و تمتعات و برکوری بشمهجه آتوب بوکا طوقیمیه جفندن بالکنز قبطیک حالجهون هر شخص ذکورک بهرسته نأدیسه مرتب ذمیتی اولان و برکوستک بنده بیان اولان صئوفه کوره توزیع و استحصال اولدیجقدر

ایکچی بند ولایت داخلنده بولنان مسلم و غیرمسلم قبطی طائفه سنک نفوس ذکورکی درت قسمه تقسیم اولئر ق و برکوری اکا کوره ترتیب اولدیجی و بو برکوره بهرسته مارتدن بدأ ایله تحصیل اولوب نهایت اوچچی آید ارفه سی آتدیجقدر و هر شخص مرتب ذمیتی اولان و برکوستک نأدیبه ایتدیجه صئوفه کوره بدینه مطبوع ادا تذکره سی و بریله جکدر اوچچی بند صئوفه اول اعتبار ایدیله جک نفوس قصبه و قره بزرده اولدیجه سرمایه و صنعت صاحبی اولان و ایکچی اوچچی صئوفه اولئرک بالنسبه مادوتنده بولنان طاقدن اولوب دردیجی صئوفه دخی عمله و اینجی و حدیث السین اولئردر

دردیجی بند اشبو قاعده جدیده تک حقیقه و تمامیه اجرای فعلیانه چون اول امرده بهر سخلده موجود مسلم و غیرمسلم قبطیلرک حال و عمل و تحمیلیه کوره سجاچه بکوندن بمقداری صئوفه اول و ثانی و تقدیری صئوفه ثالث و رابع اوله جی مجلس اداره و لایته تفریق و تعیین اولئر ق و غیرات

مخصوصه ايله يلدیرلرک بوتسیدن راس سنجاق ادازه عجلرتنده دخی هر قضا سناک کذلک نفوسه و موجودینک حال و نجهل و اقتدازینه تطبیقا دوت صنف اوزره حصه ویرکوسی تفریق و تقسیم ایدیلرک تنظیم اولنده جق ادا تذکره لری اکاکوره کوندرلک لازم کله چکندن قضا رده موجود نفوس قبطلی بند آیدیه بیان اولنده جق قاعده اوزره تحریر و مرکز ولایتدن بیان اولتان نسبت کوره موجودی صنوف اریعه ده تقسیم اولنده قی بدلیته مجانا صنف تذکره لری و بریلر چکنر

باشجی بند قبطلی طائفه سنک اکثریسی بر قضا و بار سنجاقده تمکن و تفریر ایتوب کویدن کویه و طائغدن طائغه کردکلریدن طوبایچه بولندقلری زمان قیش موسماری اولسبله یادت مصلحنده بر دفته کک اولهرق تشرین اول ایدناستدن کانون اول انتهاسته قدر اوج آی طرفنده هر قضا داخلنده بولتان مسلم و غیر مسلم قبطلرک اون بش باشنده ودها یوقاروستنده اولتردن تمش باشنده بولتالره قدر تحریر ايله برابر اونجی بندده بیان اولتان نسبت کوره قضا لر مجالس اداره سی معرفتله و یکدیگرینک اخباریله صنف لری تعیین لولتله برابر چونکه کوندر بلان صنف تذکره لری هر صنفه مخصوص اولهرق بشعه بشعه رسنده اولدینتدن و هر قوجا ئده یوز عدد تذکره بولندینتدن تحریر اولتان قبطلی قنئی صنفدن ایسه اوصنفه مخصوص تذکره لردن برسی نمونه سی وجهله طولدریلوب و قضا به مخصوص بیوک مهمله تمهیر ایدیلوب اوقیطینک بدینده مجانا و بریلر چک واشبو تذکره به وضع اولنده جق نومرو ايله حاملک اسمی و صنعتی عینله قوجا ئنه دخی باز یله چقدر

التجی بند قبطلی ویرکوسنک دوت صنفنه مخصوص اولهرق اتخا ذ و تنظیم اولتان ادا تذکره لری مارتدن صکره اشبو ویرکودن هر شخص حصه سنک تحصیل قیبنده و بریلر چکندن بند ساقده بحرر اصول اوزره هر قضا داخلنده بولتان قبطلی طائفه سنک نفوسی تحریر و موجودی صنوف اریعه ده تقسیم اولدقندن صکره قوجا ئلری قضا رده حفظ اولنده قی بر قطعه ذیلی مضبوطه لو دفتر ی بایلوب راس سنجاقه و اورادن دخی

ذأس سنجاقی اولان فضائک قبطیاتی دخی علاوه ایله کانون نای ایتداسندک
جانب ولایت ارسال قلمه جعفر

بدنجی بند سنجاقلردن اشبودفتزل و ژوز ایشدکده هر سنجاقک موجود
قبطیان نفوسچون صنوف اریعدن کمقدار ادا تذکره سی کوندلرک
لازم کلور ایسه مطبعه ولایتده طبع و ظهاری جانب محاسبه دن مهر
مخصوص ایله تمهر اولتدقی مازدن اول سنجاقله کوندریله جکدر وقیطی
طائفه سنک بوجه محرد برده طور مدقلری جهته هر سنجاقده کوندریله جک
تذکره ک احتیاطا نصق مقداری فضله وزیاده ارسال ایله جکدر

سکرنجی بند سنجاقلردن دخی هر فضائک تذکره لری بندسابقده اولان
اصوله تطبیقا تغریق اولتدقدنصره چونکه اولجه نحریر اولتدش بوانن
قبطلردن هر برتک صنقی بدنه ویرلش اولان صنف تذکره سندن معلوم
اوله جقندن واشبو ویرکونک تحصیلچون اسغندام اولتدجق موظف وایتیر
موظف مأمورینه تحصیلات واقعه سندن بوزده بش اجرت تحصیلیه
ویرله جکندن قضا لجه هر صنفدن اقتضای قدر ادا تذکره لری
اولوجه انتخاب اولتدجق معیر کفلا و مأمورزه تسلیم ایله بونلر قبطی
طائفه سندن بولدقلری شخصک بدنده سی صنف تذکره سی استیوب آهرق
اولتدکره قنقی صنفه مخصوص ایسه اوصغه مخصوص ویرکوی اخذ ایله
بدنه اوصغه مخصوص قوچاندن برقطعه ادا تذکره سی قطع ایلوب
و آجیق مللرینی نمونه سنه کوره طولدیروب تمهر ایدرک پاره سی آلدیقی
آدمک بدنه ویرله جک واشبو تذکره به وضع اولتدجق صره نومروسی
قبطیلر بدندن آلتدجق اسکی تذکره له واشبو اسکی تذکره لک نومرو لری
دخی یکی ویرله جک تذکره به قویلوب اسکی تذکره ک قنقی قضا تذکره سی
ایدوی ویرله جک ادا تذکره سندن محل مخصوصه کوستریله جکدر

طقوزنجی بند قبطیلرک صنوف اریعدن تعیین ایچون برمتوال محرد
ویرله جک صنف تذکره لری ایتدای سنه به مخصوص اولوب ایرتسی سنه
هر قبطینک سنه سابقده ویرمش اولدیقی ویرکویچون بدنده بولتدجق
ادا تذکره سی صنقی تعیینه کافی اوله جقندن برنجی سنه هر قبطینک بدنده

بولان صنف تذکری و آند نصکره کی سنه لژده اولکی سنه لژک ادا تذکره لری اساس اتخاژ اولته رق و یکی تذکره ویرلدنجه اسکی تذکره لری کیو اولته رق اتک موجبجه تحصیل مأموری مال مأمورلیله حسابینی کوره چک وشاید بنده اولان صنف وادا تذکره لردن بریسنی بند آیدمه محرر الی آی مدت ایچنده قضا ضایع ایش ویا خود ولایت خارچنده کائن سخلدن کاش ویا حین تحریرده بولته مبرق صکره دن مبدانه چه ش قبطی بولنور ایسه تحصیل مأمورلی یومقوله لک صنفنی خود خود تعیین ایچوب قضا مجلس اداره سنه چاب ایله اوراده تعیین اولته جتی صنفی موجبجه ویرکوسی آلتوب ادا تذکره سی ویربله چکدر

اونجی بند ماردن بدأ ایله اوج آی مدته ویرکوسی مرتینی ویرمان قبطلر رأس قضایه جلب اولته رق ولایتک سکیان برسته سی مارتدن اعتبارا ییلان ویرکوتعلیماته توفیقا معامله اوله جقدر سنه ایستادن الی آی نهایتنه دکی ویرکوسی ویرماش بولنانلرک بدلزنده ادا تذکره لری اوله جقدن اومقوله ل بولندی ویا له کندی بیری لده صنف تذکره سی ابراز ایدرل ایسه صغیرینه مخصوص ویرکوزی و تذکره ابراز ایدمه دکلری حالده تحصیل زمانده صاوشش ویا بمللردن فرارایش اوله جقلردن اومقوله لردن تام برنجی صنف ویرکوسی آلتوب ویرمز ایسه حبس ایله تحصیل ایدیلوب بدزیه اوصنفک ادا تذکره سی ویربله چکدر اون برنجی بند تحصیل مأمورلی قبطلرک بدلزنده بولان صنفی تذکره نظر ایدرک انکله صنفنی تعیین ایدمگی و آند نصکره هرسته دخی سنه سابقهه قیاسا تذکره ویررک ویرکوسی تحصیل ایله چکی درکار ایسه ده بولنرک ایچلردن فوت اولان ویا خود ولایتک خارجه کیدنلرک تذکره لری بد آخره کیمک قابل اوله جقدن اومقوله تذکره لک حین معاینه سنده اسم و شهرت و اشکال و صنعته کوزلجه دقت اولته رق مذکور تذکره نک صحیح صاحبی اولدیغی تبین ایچدیجه همان ابراز اولان تذکره لری سند ایشک جائز اوله جقدر برده بعض اهل صنعت و تجارتک نیول احوال جهتهه صنعت و تجارتنه سکیته کلدیکی ویا خود دیگر برارضهه مینی قدر تسزلیکی تحقق ایدیکی حالده اوملولرک مجلس اداره قضا احوالی تبین ایدر بله لرک صنفنک تزیلی جائز اولدیغی کیب صنعت و تجارتنی ایلرولتمش و قدرت و ثروتی زیاده شمش اولنلرک دخی یته مجلس مذکورده تحقق

ابدعك اقتدارك كوزة صنتك البر ولدلسي لازم كدجك وهر حالده
وجودجه سقط وعمل مائده اولوبده حالجه دخی اقتداری مقفود اولارین
ورده قبطی جاعتلریك مهر رسمی ايله مختارلق خدمتده بولنانلردن
قبطی ویرکوسی آلمیه جقدر

اون ایکنهی بند اشبو قبطی ویرکوسی شمدی به قدر مقطوعیت صورتده
اولق حسبيله واردات مقیره دن ایکن شمدی شوقاعده ایجا نهجه مقدراری
غیر معین اوله جقدن قضا و سنجاقلرجه شهر به مقدار حاصلاتی آیلق
دغزلرینه ادخال اوله جق وسنه آخرنده دخی بر خلاصه سی بایله رق
وتحصیلدارلرینه وریلان یوزده بش اجرت کومستریله رك بشقه جه تقدیم
قلنه جقدر

بالاده بیان اولتان اصول و قاعده به جزئی و کلی فساد فارشدیرمش اولنلر
حقتده جزا قانوننامه همایونی اقتضاسیجه ترتیب ابدعك مجازات
بلا تأخیر اجرا قلنه جقدر